

poznanie.

" Uczucie ślepe nie może być tedy czynności naszej przewodnikiem. Poznanie samo także nie, bo to rzecz zimna i bez życia. Cóż więc począć? Rozpal poznanie two uczuciem i oświeć uczucie two poznaniem, czyli połącz głowę twą z sercem..."^{46/}

Jaźń działająca jest ostatnim etapem procesu poznawczego w Chowaniu i jego najważniejszym członem ponieważ łączy w sobie poznanie i uczuciowe przeżycie tego poznania. Dzieli ją Trentowski na wolę, przedsięwzięcie i wykonanie. Wola jest u niego jednością uwagi i uczucia, przedsięwzięcie - rozważyć i skłonności, wykonanie - jednością myśli i chęci, a jednocześnie wolą i przedsięwzięciem objawionym w czynie.

Innymi słowy, są to trzy stopnie czynu, które łączą się ze sobą ściśle i nawet skłonny do podziałów Trentowski, zmuszony jest rozpatrywać je jednocześnie.

Osiągawszy ten najwyższy etap rozwoju, wymagający aktywności wszystkich sił poznawczych, jaźń osiąga swój cel i odtąd rozwija się jako bóstwo in actu, którego przeznaczeniem, wynikającym z jego istoty jest rozwinąć maksymalnie swoje siły i ciągle objawiać się w twórczym działaniu.

" Świat naszych czynów jest naszym najwłaściwszym objawem, ponieważ jest ostatecznym wypadkiem naszej poznającej, tlejącej i działającej jaźni. Każdy czyn jest naszym najdoskonalszym obrazem.

W jednym dobrym czynie odsłoniłśmy się więcej niż tego w najdłuższej nowie dokonać byśmy potrafili;...jaki człowiek takie dzieło.

Nie ten żył dłużej który wiele myślał, lub wiele czuł, kto liczy lat sto i doznał wszelkich uciech świata; ale kto wiele Dobrego uczynił!....Życie prawdziwe jest czynem, wieczność nasza jest czynem. Czyn jest nami samymi, naszym światem, naszym niebem lub piekłem. Conienie za tym co być powinno jest naszym aniołem."^{47/}

46/ Tamże, s. 343

47/ Tamże, s. 604 - 607